

УДК [070.82 : 316.77] (477)

КРОС-КУЛЬТУРНІ КОМУНІКАЦІЇ В ЦИФРОВУ ЕПОХУ: АКТУАЛЬНІСТЬ В ЖУРНАЛІСТСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

ЛАШКІНА Марія, канд. наук з держ. управління, доц., e-mail: maria.lashkina@gmail.com¹;

ХРИСТОКІН Геннадій, д-р філософ. наук, проф., e-mail: xristokingena@gmail.com¹;

ВАСИЛЬЧЕНКО В'ячеслав, канд. філол. наук, доц., e-mail: vasylichenko2012@ukr.net¹.

¹ Національний авіаційний університет, проспект Любомира Гузара, 1, м. Київ, 03058, Україна.

У статті розглядається проблематика крос-культурних комунікацій, яка детермінована глобалізацією в економіці, культурі, бізнесі, дипломатії тощо з середини минулого сторіччя. Інформаційний простір в умовах розвитку інформаційних технологій стає все більш непередбачуваним, кількість різного роду дезінформації та неперевіреної інформації збільшується. Це стає загрозою не тільки для формування викривленого світосприйняття дійсності, але й ескалації конфліктів всередині країни. Війна росії проти України має екзистенціальне коріння, глибоко пов'язана з історичними наративами та культурними кодами, тому важливість адекватного висвітлення нинішніх подій є все більш важливим. Україна – це країна з багатонаціональним населенням, що має значну кількість міжкультурних зв'язків. Журналістика як суспільно важлива професія має висвітлювати всі процеси, що відбуваються в багатокультурному, багатонаціональному середовищі з урахуванням крос-культурної взаємодії.

Ключові слова: журналістика, комунікація, крос-культурні комунікації, міжкультурна чутливість.

CROSS-CULTURAL COMMUNICATIONS IN THE DIGITAL AGE: RELEVANCE FOR THE ACTIVITIES OF JOURNALISTS

The article examines the problems of cross-cultural communications, which are determined by the globalization in the economy, culture, business, diplomacy, etc. since the middle of the last century. The information space, in the conditions of the information technologies development, is becoming more and more unpredictable, and the amount of disinformation and unverified information is increasing. That is a threat not only to the formation of an distorted reality perception, but also to the escalation of conflicts inside the country. Russia's war against Ukraine has existential roots, deeply connected to historical narratives and cultural codes, so the importance of adequate coverage of events inside the country is becoming extremely important. Ukraine is a country with a multinational population, that has a lot of intercultural ties. Journalism, as a socially important profession, should report all processes in a multicultural, multinational environment, considering various aspects of cross-cultural interaction.

Keywords: journalism, communication, cross-cultural communications, intercultural sensitivity.

*«Те, що вважається особистою думкою,
насправді належить спільноті, членами якої ми є»
М.Маффесолі [18, с. 124]*

Вступ. Актуальність дослідження крос-культурних комунікацій для журналістської практики детермінована міжкультурним інформаційним середовищем, необхідністю враховувати у своїй роботі етнокультурні й соціально-політичні відмінності інших країн, що потребує формування міжкультурної чутливості. Журналісти, блогери, спеціалісти зі зв'язків з громадськістю, політичні діячі, які стали активними ньюзмейкерами та інфлюенсерами, діють сьогодні в умовах вільного інформаційного простору, що потребує акцентів реалістичності, включення в культурні алгоритми.

© Лашкіна М., Христокін Г., Васильченко В. 2023

Заявлена проблематика в теоретичному аспекті має міждисциплінарний характер. Філософською базою дослідження стали роботи представників комунікативної та медіальної філософії, зокрема М. Маклуена (анг. Herbert Marshall McLuhan) з його ідеєю, що будь-який меседж стає медіа в умовах інформаційних технологій [17]; Ю. Габермаса (нім. Jürgen Habermas) – його визначення комунікативної дії і дискурсу для комунікативної взаємодії дає розуміння важливості комунікації в нормах наявного культурного контексту [5]; Н. Луманна (нім. Niklas Luhmann) – який визначив аутопоетичну модель суспільства, де комунікацією стає кожна людина, оскільки вона є носієм знань, культури, традицій, відображає соціальний портрет суспільства [15]. Теоретичною основою доведення важливості крос-культурних комунікацій та їхнього впливу на відображення в інформаційному просторі є робота Е. Хола (англ. Edward Twitchell Hall Jr.). Дослідження соціологів М. Маффесолі (фр. Michel Maffesoli), Г. Ховстеде (нідерл. Geert (Gerard Hendrik) Hofstede), Н. Глейзера (англ. Nathan Glazer), використані як для трактування змісту дефініції та адаптації її для журналістської практики, так і для розуміння національних культурно-ціннісних особливостей. Книга французького дослідника Д. Берребі (англ. David Berrebi) «Ми та вони: наука ідентичності» (англ. «Us and Them: The Science of Identity») пояснює психологічні феномени групових відмінностей та їхніх впливів на сприйняття іншого у свідомості людини. Дослідження українських науковців Е. Афоніна, Н. Боголюбової, В. Бабіної, Т. Бельської, Б. Глінковської, Н. Зражевської, Є. та В. Чеботарьових, В. Козленка, І. Ковалинської, В. Манакіна, Г. Ніколенка, Є. Соломіна, Т. Тхоржевської та ін. допомогли проаналізувати сучасний погляд на проблематику крос-культурних комунікацій.

Оскільки в дослідженнях із соціальних комунікацій проблеми крос-культурних комунікацій щодо формування міжкультурної чутливості для журналістської практики в українському контексті не розглядалися, такий науковий підхід обумовлює *новизну дослідження*.

Об'єктом дослідження є крос-культурні комунікації та їхнє трактування в науковому дискурсі.

Предметом – актуальність крос-культурних комунікацій для діяльності журналістів.

Мета дослідження полягає в розгляді крос-культурної комунікації для журналістської діяльності в транспарентному інформаційному середовищі.

Завдання: проаналізувати основні дефініції та сучасні підходи до різних аспектів крос-культурної взаємодії; акцентувати увагу на впливові крос-культурних відмінностей на психологічні, політичні та соціальні процеси, на їхнє відображення в інформаційному просторі; сформулювати основні напрями крос-культурної взаємодії для журналістської діяльності.

Методи дослідження обрані відповідно до міждисциплінарного дискурсу, зокрема: компаративний та порівняльний аналіз, герменевтичне трактування термінів, ситуативне моделювання, моніторинг публікацій в українських та іноземних ЗМІ. Результати дослідження вдалося досягнути завдяки ідеографічному (описовому) методу явища впливу знань з крос-культурних комунікацій на основі аналізу літератури, моніторингових даних та емпіричних спостережень реальності на діяльність журналістів.

Результати й обговорення. Психологи відмічають, що в сучасних умовах для формування ефективної комунікації міжкультурна взаємодія потребує «ізоморфних контрибуцій», тобто однакового трактування поведінки та соціально-політичних процесів усіма учасниками комунікації [9, с. 442]. Для українців усвідомлення необхідності розуміння крос-культурних відмінностей загострилось у зв'язку з повномасштабним вторгненням РФ на територію України, коли багато людей вимушені були іммігрувати в інші країни, переселятися всередині країни в інші регіони, які мають свої етнокультурні особливості. Це вимагає від них нових крос-культурних навиків взаємодії – від адаптації та знання мови до розуміння й сприйняття традицій, правил поведінки тощо.

Крос-культурні психологи Кембриджського університету визначили основні маркерів компетенцій, необхідних для ефективної комунікації в сучасному світі, зокрема й для діяльності журналістів: адаптації до стресу, залученість до іншої культури, партнерські стосунки та відкритість до інших людей [9, с. 444].

Крос-культурні комунікації – складний термін, який ґрунтується на двох основних поняттях – «комунікація» та «культура», тому розглянемо їх для подальшого трактування в контексті нашого дослідження. Вважаємо, що, незважаючи на всю широту трактування терміна «комунікація», зміст поняття не є уніфікованим, а змінюється з розвитком технологій та суспільних взаємовідносин. Тож ми будемо розглядати це явище, характерне для людського середовища, у широкому значенні – «як будь-який контакт з іншою людиною чи будь-яку взаємодію» [14, с. 7]. Комунікація являє собою двосторонній обмін повідомленнями, коли одержувач повідомлення реагує на послання відправника. Вона передбачає наявність діалогу між обома учасниками комунікативного процесу [14, с. 9].

Феномен комунікації розглядається в різних аспектах, для нашого дослідження важливими є комунікативні можливості медіа, їх вплив на культуру та розвиток або занепад соціумів. На початку ХХ ст., із появою електронних засобів інформації (телебачення й радіо), з'явилися роботи філософів та соціологів, пов'язані з розвитком нових комунікативних технологій та їхнім впливом на майбутнє людства. Канадський філософ, філолог і дослідник медіа М. Маклуен у роботі «Understanding Media: The Extensions of Man» першим звернув увагу на наслідки для суспільства появи широкого інформаційного поля, яке в науковому колі визначене як «глобальне село». Нові засоби й технології передачі інформації він порівняв із «колосальною колективною хірургічною операцією, що проводиться на соціальному тілі при повній зневазі до антисептиків», а поле боротьби у війні «перемістилося у ментальне творення-і-руйнування образів» [17, с.76, с. 117]. Вважаючи, що на всіх етапах цивілізації революційні зрушення в розвитку суспільних відносин, свідомості та психології людей детермінуються технічними засобами зв'язку, науковець передбачив вирішальну роль електронних медій для соціально-культурного прогресу, що спілкування буде відбуватися у форматі усних та електронних повідомлень, «які скорочують простір, час і однолінійність стосунків, повертаючи нас до множинності відносин одночасно» й залучаючи тим самим до нових «макроміфів», «ритуалів» і «мов» глобальних радіо- й телевізійних зв'язків [8, с. 8]. Постулати М. Маклуена абсолютно актуальні для нашого часу, коли сучасна війна фактично відбувається в прямому етері й, окрім територій, іде боротьба за мізки, думки, цінності та ідеї. Погоджуємось з ідеєю, що «новітні технології в інформаційному суспільстві не можуть розглядатися поза контекстом культури, вони повинні бути одухотворені, тільки тоді вони не стануть далекою ймоу артефактною реальністю» [8, с. 19]. Сучасна реальність – це реальність, сконструйована медіа, що виступають елементом формування сучасного суспільства й культури, традицій, міфів та архетипів. Ця сконструйована реальність впливає на формування громадської думки й суспільної свідомості.

У розумінні Ю. Габермаса, комунікація – це певна соціальна дія, важливий аспект життєвого світу, повсякденна реальність людини, яку вона створює за допомогою дії та спілкування, тобто комунікації. Більше того, сам життєвий світ є продуктом комунікативної діяльності людини. Це означає, що будь-яке суспільство являє собою багатоканальну систему комунікативних зв'язків і відносин [5]. Теорія німецького філософа Ю. Габермаса про комунікативну дію та важливість дискурсу для її успішної реалізації, на нашу думку, цілком пов'язана з культурними особливостями та суспільно-політичними практиками, притаманними тому чи іншому суспільству. Фраза Г. Померанца, що «стиль полеміки важливіший за предмет полеміки, важливіший за правоту в суперечці. Бо правота ніколи не буває досконалою і ніколи немає такого ясного і твердого добра, що проти його опонента добрі усі засоби. Обстоюючи добро, ми постійно грішимо проти добра. Навіть тоді, коли у формальному, правовому плані ми є чисти-

ми, – хто знає весь наслідок своїх дій?» [22], – відображає ідею про важливість дискурсу й філософське підґрунтя будь-якої комунікативної дії, яка допомагає роз'язувати морально-етичні проблеми, формалізує цінності та орієнтири співрозмовників, допомагає шукати консенсус.

Роздуми Н. Луманна акцентовані на тому, що людина перебуває у світі безкінечних зв'язків, що продукують факти, події та явища, які її психіка не здатна перетворити і які потребують спрощення. Соціальна система якраз і має виконувати таку функцію, оскільки її завдання – «утворювати, переробляти та редукувати складність і робити світ придатним до потреб людини хоча б за мінімальним порядком, аби людина могла в ньому орієнтуватися та діяти планомірно» [15, с. 4]. На його теорії зрозумілості суспільно-політичної інформації ґрунтується діяльність інформаційно-комунікативних підрозділів органів влади, які намагаються простими словами передавати складні речі. Це спрощення обґрунтоване психічними особливостями людини, психіка якої, на думку німецького психотерапевта та засновника аналітичної психології К. Юнга, довго й повільно пристосовується до змін. Різного роду маніпулятори, інформаційні «кілери» та учасники інформаційно-психологічних операцій також використовують ці особливості людської психіки.

Представники Української школи архетипіки (далі – УША), які багато років проводять соціологічні опитування за унікальними методиками, констатують, що з 2004 р. українське суспільство перебуває в патопсихологічному стані, а з лютого 2023 р. – у травматичному психологічному стані, що відображається й на продуктивності життя, рівня агресії та раціональності ухвалення рішень [1, с. 15]. Безумовно, вплив такого стану відбивається на медійному відображенні дійсності, на напруженні та агресивності в коментарях, які можемо бачити під публікаціями медій, у рецепції сприйняття медійної інформації.

Крос-культурні комунікації як концепт в академічному просторі виник завдяки дослідженням Г. Трейгера та Е. Хола з 50-х рр. минулого сторіччя. Треба зазначити, що необхідність таких досліджень була продиктована потребою взаємодії з представниками різних культур. Свого часу роботи Е. Хола дозволили представникам американських громадських та урядових організацій зрозуміти потребу вивчення культурних та соціально-політичних відмінностей для надання міжнародної допомоги в інших країнах після Другої світової війни [27]. Завдяки його роботам про взаємозв'язок культури та комунікації напрямок крос-культурних комунікацій отримав окремий предмет для досліджень і став самостійною науковою дисципліною. Е. Хол вперше звернув увагу на важливість «безмовної мови» та контексту, за допомогою яких відбувається комунікація з представниками різних культур. Вміння аналізувати «безмовну мову» та контекст, в якому відбувається комунікація, покращують взаємодію в міжкультурному середовищі. Поділ на висококонтекстні (High context) та низькоконтекстні (Low context) типи культур допоміг науковцю визначити основні показники контексту під час спілкування з представниками різних народів та націй. Сьогодні постає важливість питання міжкультурної комунікації з урахуванням крос-культурних особливостей і всередині однієї країни, оскільки світ глобалізується, народності та етноси взаємодіють і переміщуються, міграція призводить до перетину культур і мов, тож комунікативні взаємодії ускладнюються у всіх країнах світу.

Акцент на невербальних аспектах у комунікації, запропонований Е. Холлом, стає важливим маркером в умовах широкої популярності соціальних мереж, які містять велику кількість візуального контенту. Алгоритми соціальних мереж запропонували відображення невербальних реакцій на публікації у вигляді смайликів, що уніфікує реактивні прояви для всіх користувачів соціальних мереж і змінює аспекти взаємодії не тільки у віртуальному, але й у реальному просторі. Можемо передбачити, що з часом актуальність вивчення невербальних проявів для країн із високим рівнем розповсюдження інтернету знизиться, оскільки більшість спілкування буде відбуватися за допомогою технологій із використанням аватарів та уніфікованих емодзі. Фахівці відзначають, що популярність

візуального контенту приваблює все більшу кількість користувачів, особливо серед молоді. У візуальному контенті соціальних мереж розповсюджується дуже багато неперевіреної інформації та фейків, які практично неможливо ідентифікувати. Із появою штучного інтелекту кількість неправдивих штучних відео та фото буде тільки збільшуватися, уже сьогодні дипфейки (від англ. – *deepfake*, складне від *deep learning* – «глибинне навчання» і *fake* – «підробка») постійно з'являються в інформаційному просторі.

Термін «крос-культурні комунікації» визначають як вербальні та невербальні комунікації представників різних моральних систем (включають погляди; уявлення; норми поведінки та взаємодії; оцінки, що регулюють поведінку людей), він має багатопланове значення для різних наукових шкіл. Дослідники зазначають, що в сучасній світовій науці цей термін використовується в такому розумінні: філологічно-лінгвістичне (воно є панівним); культурно-антропологічне; історико-психологічне; нормативно-правове; соціологічно-економічне [6]. Ми можемо додати сюди градацію цієї системи знань для туристичної галузі, дипломатії, сфери міжнародних відносин та журналістики в глобальному професійному значенні.

Типології культур у крос-культурних комунікаціях були опрацьовані також представниками зв'язків із громадськістю, конфліктологами, спеціалістами з медіації. Однією з найбільш популярних для міжкультурної комунікації є типологія Г. Ховстеде, який, порівнюючи поведінку організацій та інститутів, цінності та культуру в різних країнах, визначив типологію культурних вимірів, розподілив країни за 4 шкалами відповідно до таких характеристик: дистанція до влади низька/висока; індивідуалізм/колективізм; фемінізм/маскулінність; ставлення до невизначеності [27]. Своє дослідження він проводив у більш ніж 40 країнах у середині 60–70-х рр. минулого сторіччя. Пізніше іншими дослідниками до цієї градації були додані такі виміри: довгострокова/короткострокова орієнтація і поблажливість/стриманість. Українська дослідниця І. Медведєва детально проаналізувала кожен із запропонованих шкал, зробивши висновок, що ця робота забезпечує основу для порівняльного аналізу різних культур, дає більш широке уявлення та розуміння культур та поведінки представників різних народів та націй, що є важливим для крос-культурних комунікацій [16].

Міжкультурна комунікація ґрунтується на взаємодії з людьми, що проживають у різних географічних умовах, розмовляють іншими мовами, мають у своїх традиціях інші культурні коди та архетипи. Контакти з представниками різних культур априорі вважаються складними, оскільки психологічне сприйняття «іншого» закладене в людській природі. На цих відмінностях наголошував Д. Берребі в дослідженні «Ми та вони: наука ідентичності»: ідентифікація ознаки, за якою «Ми» відокремлюється від «Них», «Інших»; номінування – позначення групи «Інших»; наділення цієї групи певними характеристиками або асоціювання її з певними діями чи практиками; інтерпретація, тобто позначення позиції цієї групи в заданій системі характеристик [25]. Дослідник не дає оцінок такому стану речей, це даність, з якою нам усім треба змиритися, людство тяжіє до трайбалізму (від англ. *tribe* – плем'я, клан), оскільки психологічно залежить від оцінок і думок своєї референтної групи. На глобальному акценті тяжіння до трайбалізму у всіх суспільствах, незалежно від ступеня технологічного або політичного розвитку, наголошує також і французький соціолог М. Маффесолі, обґрунтовуючи це спрощенням сприйняття реальності та відчуттям безпеки в складному суспільстві: «Характеристикою соціальності є те, що особа (персона) грає ролі не лише у межах своєї професійної діяльності, але й у межах різних племен, до яких ця особа залучена» [18, с. 125]. Групова належність допомагає нам ідентифікувати «своїх» та «чужих», робить навколишній світ більш безпечним у розумінні окремої людини. Розбіжності культурного сприйняття іншого призводять до етнічного непорозуміння й конфліктів, які можуть трансформуватися у військові протистояння та війни. Причинами таких протистоянь у багатонаціональних державах можуть бути неоднозначне оцінювання державної розбудови представниками різних етносів; різної оцінки ролі національних традицій, політичних символів, національної ідеї, рідної мови та ін. у по-

літичній системі; боротьби різних етногрупувань за участь їхніх представників у владних структурах; зовнішній вплив на міжетнічні процеси.

В умовах інформаційного світу роль медіа у встановленні міжкультурної рівноваги є визначальною. Т. Тхоржевська, аналізуючи роботи медіантропологів, констатує, що медіавпливи стають основними та формують не тільки дискурс та зміст полеміки в медіапросторі, але й впливають на формування культурних феноменів, зміну ментальності та рецепцій в аудиторії [23]. На прикладі сформованої ментальності росіян можемо також переконатися, що культурна агресія ресентимента росіян виховувалась засобами масової інформації упродовж 20 років. Формування сентиментального та ідеалізованого ставлення до соціалістичної дійсності в російській аудиторії цілком лежить у сфері відповідальності медійників. Інформаційний простір України був багато років доступним для російських ЗМІ, тому медіавпливи, що були відображені в розповсюдженій пропаганді та наративах, відображались й на українській аудиторії також. Російське телебачення всі роки незалежності України з успіхом заповнювало її ефір ідеологізованими ностальгічними наративами. Наприклад, моніторинг телепрограми українських каналів, проведений М. Лашкіной для дослідження в рамках УША у 2013 р. (напередодні окупації Криму й початку війни на Донбасі), засвідчив засилля на українських каналах серіалів, розважальних програм та шоу російського виробництва [13]. Назви програм (орфографія телепрограми збережена) на найбільш популярному українському каналі «Інтер» – «Следствие вели», «Судебные дела», «Семейный суд» – говорять самі за себе. Кількість тільки серіалів російського виробництва про міліцію, прокуратуру, військових, злочинців різних мастей на топових українських каналах зашкалює: «Профиль убийцы», «Морские дьяволы-2», «Бригада», «Паутина-6», «Безмолвный свидетель», «Улицы разбитых фонарей», «Детектор лжи-3», «Криминалисты. Мыслить, как преступник» [13, с. 240]. Телебачення ще й досі є популярним джерелом отримання інформації в Україні. Як свідчать дослідження з медіаспоживання (травень 2022 р.), навіть у умовах війни 66,7 % українців отримують інформацію з телебачення. А у вікових групах від 50 і вище цей показник доходить до 72,2% та 78,0% [19]. Після 2014 р., із появою великої кількості фільмів і серіалів українського виробництва, ситуація змінилася, але не у всіх регіонах України однаково популярними були українські програми. Дослідники констатують, що у 2021 р. найбільш популярними були комедійні серіали та мелодрами, зокрема: «Свати», «Папик», «10000 хвилин разом» та інші. Усі – виробництва «Студії Квартал 95», здебільшого російськомовні, що апелюють до історичного та літературного контексту росії [7].

Водночас треба зазначити, що в постмодерному суспільстві всі зловлені теоретичні підходи мають свій змінювальний акцент. Так, наприклад, 20-річним людям, які є представниками різних культур, простіше порозумітися, особливо якщо вони володіють англійською мовою. Десакралізація ставлення до влади та часу змінили підходи до взаєморозуміння, а соціальні мережі з їхнім уніфікованим контентом та електронні перекладачі практично нівелювали мовні та культурні перепони. Це продиктоване цифровізацією інформаційного простору, його широкою демократизацією та зумовлене процесами конвергенції у комунікативному просторі [4].

Крос-культурні аспекти мають відображення в політиці, а значить – у медіа, сьогодні вони стають визначальними в умовах екзистенціальної війни росії проти України. Війна змінила акценти в журналістських практиках, але після її закінчення виникнуть нові виклики, з яким стикнуться українські журналісти: цензура; самоцензура; доступ до публічної інформації; мова медіа на звільнених територіях; мова ворожнечі (hate speech); пропаганда – «своя» та «чужа»; публікація негативної інформації щодо проблем в українському середовищі. Який з цих викликів найважче подолати, сьогодні ніхто не наважиться сказати. Кожен із них тією чи іншою мірою пов'язаний із культурними особливостями. Як приклад, наведемо декілька випадків, що висвітлювались у медіа: «Конфлікт у Львові – молодик на дніпровських номерах слухав Лепса і хамив

перехожим – відео» [12]; «Олег Коляса: до кримських татар у Львові ставляться добре, до східняків – погано» [11]. У цьому контексті варто згадати й допис у соціальній мережі «Фейсбук» журналіста та блогера Д. Казанського, який запропонував розв'язати «проблему угорців» через переселення в Закарпаття українців, біженців зі Сходу, цей пост викликав жваву дискусію та звинувачення в бажанні змінити етнічний склад. Багато непорозумінь виникає між українськими та міжнародними журналістами, які, не враховуючи особливу ситуацію в Україні, висвітлюють проблеми, пов'язані з корупцією, або, намагаючись працювати за стандартами, подають репортажі з окопів росіян, як це зробив французький телеканал TF 1 Info, що викликало шквал обурень [24].

Для українських журналістів проблема недооцінки знань із крос-культурних комунікацій особливо загострюється під час війни та лежить у декількох площинах:

Висвітлення подій усередині країни на основні дотримання журналістських стандартів. Україна – багатонаціональна держава, де проживають представники більше ніж 100 національностей та етнічних груп, кожна з яких є носієм різних культурних цінностей, традицій, поглядів тощо. Тож популяризація різноманіття, етнічного різнобарв'я з акцентом на культурних відмінностях є важливою.

- Висвітлення подій в Україні на міжнародну аудиторію, яка живе в іншому вимірі, часто не може уявити собі повноти втрати та горя українців. У цьому плані діяльність має ґрунтуватися на світових теоріях і практиках крос-культурних відмінностей та історичному досвіді кожної країни, куди подається інформація.

- Діяльність фіксерів (від англ. fixer – налагодчик, посередник) із супроводження журналістів з інших країн, які приїждять для висвітлення подій в Україні. Основні завдання фіксерів, за визначенням Л. Палмер, – мовний та логістичний супровід, пошук джерел і допомога в становленні контакту з джерелами інформації, а також концептуалізація історій, які потім пишуть журналісти для своїх видань [29]. На всіх етапах важливо добре розумітися на міжкультурних відмінностях, тож без сформованої міжкультурної чутливості важко буде забезпечувати достойний результат.

Усі визначені аспекти потребують окремих наукових дискусій та досліджень у сфері соціальних комунікацій, моніторингу публікацій у медіа, контент-аналізу публікацій, повторного аналізу соціологічних досліджень, співвідношень та порівнянь із крос-культурними комунікативними процесами в інших країнах. Глобальність світу, його конфліктність і непередбачуваність, кліматичні зміни та економічні кризи й далі будуть збільшувати кількість міграційних процесів, а потреба в безпеці – завищувати роль трайбалізму в соціальному об'єднанні. Усе це потребує формування в нових поколіннях міжкультурної чутливості, особливо актуальним це стає в компактному та прозорому глобальному інформаційному просторі для медійників.

Висновки та перспективи. Проаналізовані дефініції та сучасні підходи до різних аспектів крос-культурної комунікації дозволяють зробити висновок про важливість розуміння й трактування цінностей, норм та оцінок, поведінкових практик, контексту комунікативної взаємодії при роботі в інформаційному просторі. Багатокультурний, багатомовний світ, що став значно доступнішим в умовах розвитку інформаційних технологій, із появою глобальних бізнес-корпорацій та спільних планетарних викликів поглибив розуміння впливу культурних та психологічних особливостей на поведінку людей.

Крос-культурні відмінності впливають на психологічні, політичні та соціальні процеси. Від відображення крос-культурних відмінностей в інформаційному просторі залежить розвиток у суспільстві сприйняття іншого, формування толерантності, розуміння важливості багатокультурності та багатомовності. Знання з крос-культурних комунікацій є основою розвитку міжкультурної чутливості як професійної компетенції, вказують на широкий спектр вивчення міжкультурного простору у світі й в окремій країні.

Швидкість поширення інформації, доступність відео- та аудіоматеріалів створюють умови для безконтрольного просування наративів країни-агресора через популярні соціальні мережі. Війна росії проти України має у своїй основі екзистенціальний ха-

ракти, ґрунтується на культурі та історичних нарративах імперіалістичної держави. В імперіалістичних державах культура сильніша за політику, оскільки підтримується багаторічною пропагандою, і навіть після розпаду імперій вона ще певний час продовжує працювати та закарбовувати культурні коди. Мінімізувати ці негативні тенденції можна за рахунок постійного міжкультурного діалогу всередині країни, професійного відображення багатоманітності національного середовища в медійному просторі.

Перспективи дослідження впливів медіа та журналістської діяльності на сферу крос-культурних комунікацій в Україні й світі для науки «соціальні комунікації» очевидні. Зокрема, визначення основних напрямів крос-культурної взаємодії для журналістської діяльності при висвітленні подій всередині країни; під час роботи на міжнародну аудиторію і подання інформації через соціальні мережі; під час роботи з іноземними кореспондентами як фіксерів.

1. Афонін Е., Мартинов А. Українське диво: від депресії до соціального оптимізму. Київ : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2019. 296 с.

2. Бабіна В. О., Моїсеєва Т. М. Проблеми єдності професіоналізму та культури в комунікативних відносинах епохи глобалізації. *Наукові інновації та передові технології*. 2021. № 2(2). С. 101–115.

3. Бельська Т. В. Державна політика та державне управління в умовах впливу глобального громадянського суспільства: дис. ... д-ра наук з держ. упр. : 25.00.01. Дніпропетров. регіон. ін-т держ. упр., Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. Дніпро, 2017. 402 с.

4. Бельська Т. В., Лашкіна М. Г. Міждисциплінарний дискурс фактору конвергенції сучасного постмодерного світу: відображення у публічному комунікативному просторі під час війни в Україні. *Наукові перспективи: журнал*. 2023. № 5(35). С. 16–31.

5. Габермас Ю. Залучення іншого: Студії з політичної теорії ; [пер. з нім. А. Дахнія]. Львів : Астролябія, 2006. 416 с.

6. Глінковська Б. (Glinkowska B.), Чеботарьов Є., Чеботарьов В. Крос-культурні підприємницькі комунікації : навч.-метод. посіб. ; Держ. закл. «Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка». Старобільськ, 2018. 120 с. URL: <https://bit.ly/3sR1jDY> (дата звернення 26.06.2023).

7. Данькова Н. Які серіали українці дивились на телебаченні та OTT – платформах. Детектор-медіа. URL: <https://bit.ly/44xVWMI> (дата звернення 26.06.2023).

8. Зражевська Н. І. Масова комунікація і культура : лекції. Черкаси, 2006. 195 с. URL: <https://bit.ly/44q130I> (дата звернення 26.06.2023). Це електронний ресурс і видавництво не вказане!

9. Кросс-культурная психология: исследования и приложения. Kharkov : Humanitarian Centre, 2007. 556 с.

10. Козленко В. М. «Комунікативна модель» суспільства Нікласа Лумана як методологія дослідження релігії». *Вісник Черкаського університету. Серія: Філософія*. 2015. № 11. С. 37–43.

11. Коляса О. До кримських татар у Львові ставляться добре, до східняків – погано. *Твоє місто*. URL: <https://bit.ly/3rdvFEE> (дата звернення 25.06.2023).

12. Конфлікт у Львові – молодик на дніпровських номерах слухав Лепса і хамив перехожим – відео. *Обозреватель*. 09.05.2023. URL: <https://bit.ly/3r91lee> (дата звернення 25.06.2023).

13. Лашкіна М. Інформаційний простір як чинник трансформації архетипу національної держави в умовах глобалізації. *Публічне управління: теорія та практика: збірник наукових праць Асоціації докторів наук з державного управління*. Харків : Вид-во «ДокНаукДержУпр», 2013. Спеціальний випуск, червень С. 235–244.

14. Логунова М., Лашкіна М., Гвоздик П., Алексєєв А. Комунікації судової влади : наук.-практич. посіб. Київ : АДЕФ – Україна, 2012. 276 с.

15. Луман Ніклас. Реальність мас-медіа ; [пер. з нім. В. Клімченка ; за ред. В. Іванова та М. Мінакова]. Київ : ЦВП, 2010. 158 с.

16. Медведева І. В. Типологія культурних вимірів Г. Ховстеде. *Світове господарство і міжнародні економічні відносини*. 2017. Вип. 5. С. 30–35.

17. Маклюэн Г. М. Понимание Медиа: Внешние расширения человека; [пер. с англ. В. Николаева ; загл. ст. М. Вавилова]. Москва : КАНОН-пресс-Ц, «Кучково поле», 2003. 464 с.

18. Маффесолі М. Час племен. Занепад індивідуалізму у постмодерному суспільстві ; [пер. з фр. В. Плюш]. Київ : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2018. 264 с.

19. Медіаспоживання українців в умовах повномасштабної війни. URL: https://pdf.usaid.gov/pdf_docs/PA00ZDSK.pdf (дата звернення 26.06.2023).

20. Манакин В. М. Мова і міжкультурна комунікація : навч. посіб. Київ : ВЦ «Академія», 2012. 228 с. URL: <https://bit.ly/3XZA3Ds> (дата звернення 26.06.2023).
21. Померанц Г., Миркина З. Работа любви. Лекции, прочитанные на рубеже веков. Москва ; СПб. : Центр гуманитарных инициатив, 2013. 360 с. URL: <https://bit.ly/44VMORy> (дата звернення 25.06.2023).
22. Соломін Є. Етнокомунікація в мультикультурному регіоні: виклики для системи національної безпеки. *Вісник національного університету «Львівська політехніка». Журналістика.* 2023. № 1(5). С. 59–66.
23. Тхоржевська Т. Досвід медіаантропології у дослідженні медіавпливу. *Образ.* 2023. Вип. 1. URL: <https://bit.ly/3XsMNCd> (дата звернення 26.06.2023).
24. Французький канал показав репортаж із позицій російських окупантів. МЗС України відреагувало. *Hromadske.* URL: <https://bit.ly/3pCnG3c> (дата звернення 25.06.2023).
25. Berrebi D. *Us and Them: The Science of Identity.* University of Chicago Press, 2008. 370 p.
26. Edward T. Hall and *The History of Intercultural Communication: The United States and Japan.* *Communication Review.* 2002. No. 24. URL: <https://www.mediacom.keio.ac.jp/publication/pdf2002/review24/2.pdf> (дата звернення 25.06.2023).
27. Hofstede G. *Culture's Consequences: Comparing Values, Behaviors, Institutions, and Organizations Across Nations.* Sage, Thousand Oaks, CA., 2001. – (2nd ed.). URL: <https://bit.ly/440ITCY> (дата звернення 26.06.2023).
28. Milton J. Bennet. *Developmental Model of Intercultural Sensitivity.* URL: <https://bit.ly/3PvVE-Va> (дата звернення 27.06.2023).
29. Palmer Lindsay. *The Fixers: Local News Workers and the Underground Labour of International Reporting.* Oxford University Press, 2019. 240 p.
1. Afonin, E., Martynov, A. (2019), *Ukrainian Miracle: from Depression to Social Optimism*, Kyiv-Mohyla Academy Publishing House, Kyiv, 296 p.
2. Babina, V.O., Moiseieva, T.M. (2021), “Problems of the unity of professionalism and culture in communicative relations in the era of globalization”, *Naukovi Innovaciyi ta Peredovi Teknologiyi [Scientific Innovations and Advanced Technologies]*, no. 2(2), pp.101–115.
3. Bielska, T.V. (2017), *Public Policy and Public Administration Under the Influence of Global Civil Society*, PhD diss. (public administration), Dnipropetrovsk Regional Institute of Public Administration, National Academy of Public Administration under the President of Ukraine, Dnipro, 402 p.
4. Bielska, T.V., Lashkina, M.G. (2023), “Interdisciplinary discourse of the convergence factor of the Postmodern World: reflection in the Public Communicative Space during the war in Ukraine”, *Naukovi Perspektyvy: Zhurnal [Scientific Perspectives: Journal]*, no. 5(35), pp.16–31, DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-5\(35\)](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-5(35)).
5. Habermas, Yu. (2006), *Engaging the Other: Studies in Political Theory*, Astroljabija, Lviv, 416 p.
6. Hlinkovska, B., Chebotarov, Ye., Chebotarov, V. (2018), *Kros-kulturni pidpriemnytski komunikatsii: navchalnometodychnyi posibnyk dlia mahistrantiv*, Starobilsk, 120 p., available at: <https://bit.ly/3sR1jDY> (accessed 26 June 2023).
7. Dankova, N. (2022), “What series did Ukrainians watch on TV and OTG platforms”, *Detectormedia [Detectormedia]*, available at: URL: <https://bit.ly/44xVWMI> (accessed 26 June 2023).
8. Zrazhevska, N.I. (2006), *Mass Communication and Culture: lectures*, available at: <https://bit.ly/44q130I> (accessed 26 June 2023). Berry, J.W., Poortinga, Y.H., Segall, M.H., & Dasen, P.R. (2002), *Cross-cultural Psychology: Research and Applications*, Cambridge University Press, Cambridge, 556 p.
9. Berry, J.W., Poortinga, Y.H., Segall, M.H., & Dasen, P.R. (2002), *Cross-cultural Psychology: Research and Applications*, Cambridge University Press, Cambridge, 556 p.
10. Kozlenko, V.M. (2015), “Niklas Luhmann's «communicative model» of society as a methodology for the study of religion”, *Visnyk Cherkasjkogho universytetu. Serija: Filosofija [Herald of Cherkasy University. Series: Philosophy]*, no.11, pp. 37–43.
11. Koliasa, O. (2023), “Crimean Tatars are treated well in Lviv, Easterners are treated poorly”, *Tvoje misto [Your city]*, available at: <https://bit.ly/3rdvFEE> (accessed 26 June 2023).
12. Obozrevatelj (2023), “Conflict in Lviv – a young man listened to Leps on Dnipro numbers and was rude to passers-by – video”, available at: <https://bit.ly/3r91lee> (accessed 25 June 2023).
13. Lashkina, M., (2013) “Information space as a factor in the transformation of the archetype of the national state in the conditions of globalization”, *Publichne Upravlinnja: Teorija ta Praktyka: Zbirnyk Naukovykh Pracj Asociaciji Doktoriv Nauk z Derzhavnogho Upravlinnja [Public Administration: Theory and Practice: a Collection of Scientific Works of the Association of Doctors of Science in Public Administration]*, Vyd-vo “DokNaukDerzhUpr” of Kharkiv, pp. 235–244.

14. Lohunova, M., Lashkina, M., Hvozdyk, P. & Aliexsieiev, A. (2012), *Communications of the Judiciary: a Scientific and Practical Guide*, Kyiv, ADEF – Ukrayna, 276 p.
15. Luhmann, N. (2010), *The reality of Mass Media* [Translation with him. V. Klimchenko], Ivanov, V., Minakov, M (Ed.), Kyiv, CVP, 158 p.
16. Medvedieva, I.V. (2017), “Typology of cultural dimensions by H. Hovstede. Hofstede’s cultural dimensions theory”, *Svitove Ghospodarstvo i Mizhnarodni Ekonomichni Vidnosyny [World Economy and International Economic Relations]*, no. 5, pp.30–35.
17. McLuhan, M. (2003), *Understanding Media: The Extensions of Man*, Zhukovskiy: KANON-press-C, “Kuchkovo pole”, Moscow, 464 p.
18. Maffesoli, M. (2018), *Time of the tribes. Decline of individualism in postmodern society*, Vyd. dim “Kyjevo-Moghyljansjka akademija”, Kyiv, 264 p.
19. “Media consumption of Ukrainians in conditions of full-scale war” (2023), available at: https://pdf.usaid.gov/pdf_docs/PA00ZDSK.pdf (accessed 26 June 2023).
20. Manakin, V.M. (2012), *Language and Intercultural Communication: a Textbook*, VCz “Akademiya”, Kyiv, 228 p., available at: <https://bit.ly/3XZA3Ds> (accessed 26 June 2023).
21. Pomerants, H., Myrkyna, Z. (2017), *The Work of Love. Lectures Delivered at the Turn of the Century*, Centr gumanytarnykh unyucyatyv, Moscow, St. Petersburg, available at: <https://bit.ly/44VMO-Ry> (accessed 25 June 2023).
22. Solomin, Ye. (2023), “Ethnocommunication in a multicultural region: challenges for the national security system”, *Visnyk Nacional’noho Universytetu “L’vivs’jka politehnika”. Zhurnalistyka [Bulletin of the Lviv Polytechnic National University. Journalism]*, no. (5), pp. 59–66.
23. Tkhorzhevska, T. (2023), “The experience of media anthropology in the study of media influence”, *Obraz [Image]*, no. 4, available at: <https://bit.ly/3XsMNCd> (accessed 25 June 2023).
24. Hromadske (2023), “The French channel showed a report from the position of the Russian occupiers. The Ministry of Foreign Affairs of Ukraine reacted”, available at: <https://bit.ly/3pCnG3c> (accessed 25 June 2023).
25. Devid, B. (2008), *Us and Them: The Science of Identity*, University of Chicago Press, 370 p.
26. Everett, M., Rogers, William, B., Hart & Yoshitaka, Miike (2002), “Edward T. Hall and The History of Intercultural Communication: The United States and Japan”, *Keio Communication Review*, no. 24, available at: <https://www.mediacom.keio.ac.jp/publication/pdf2002/review24/2.pdf> (accessed 25 June 2023).
27. Hofstede, G. (2001), *Culture’s Consequences: Comparing Values, Behaviors, Institutions, and Organizations Across Nations*, 2nd ed. Sage, Thousand Oaks, CA, available at: <https://bit.ly/440ITCY> (accessed 25 June 2023).
28. Milton, J. Bennet (2017), *Developmental Model of Intercultural Sensitivity*, available at: <https://bit.ly/3PvVEBa> (accessed 25 June 2023).
29. Lindsay, P. (2019), *The Fixers: Local News Workers and the Underground Labour of International Reporting*, Oxford University Press, 240 p.

UDC [070.82 : 316.77] (477)

CROSS-CULTURAL COMMUNICATIONS IN THE DIGITAL AGE: RELEVANCE FOR THE ACTIVITIES OF JOURNALISTS

Lashkina Mariia, PhD (Public Administration), Associate Professor, e-mail: maria.lashkina@gmail.com.

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8331-1853>.

Khrystokin Hennadii, D.Sc. (Philosophical Sciences), Professor, e-mail: xristokingena@gmail.com.

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2663-3055>.

Vasylchenko V’yacheslav, PhD (Philological Sciences), Associate Professor, e-mail: vasylchenko2012@ukr.net.

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7470-2879>.

National Aviation University, Lyubomyr Huzar Avenue, 1, Kyiv, 03058, Ukraine..

Introduction. The article examines the problems of cross-cultural communications in the context of information technologies development and globalization, the influence of the media on the formation of moral and cultural systems in society. Journalism, as a socially important

profession, should report all processes in a multicultural, multinational environment, considering cross-cultural interaction.

Relevance of the study. The relevance of the study of cross-cultural communications in journalism is determined by the intercultural information environment, the need to take into account the ethno-cultural and socio-political differences of other countries journalists' work, that requires developing intercultural sensitivity.

The goal of the study is to consider the problems of cross-cultural communication from the point of view of journalistic activities in a transparent information environment. We need to: 1) analyze the main definitions and modern approaches to various aspects of cross-cultural interaction; 2) consider the influence of cross-cultural differences on psychological, political and social processes, on their reflection in the information space; 3) formulate the main directions of cross-cultural interaction for journalistic activities.

Methodology. The methods of comparative analysis of scientific sources, hermeneutic interpretation of terms and postulates, situational modeling, monitoring of publications in Ukrainian and foreign mass media made it possible to determine reference points of cross-cultural communications for the media, to model options for the activities of journalists after the war in an information-rich world.

Results. In the conditions of the development of technologies, the creation of various types of cross-media, and the popularity of social media, the role of journalistic activity is becoming more and more decisive. The development of society's perception of the diversity, the formation of tolerance, and the understanding of the importance of multiculturalism and multilingualism for society depends on the reflection of cross-cultural differences, taking into account the theoretical background of such interaction.

Conclusions. For Ukrainian journalists, the problem of underestimating knowledge of cross-cultural communications is especially acute during the war and lies in several areas: coverage of events inside the country, based on compliance with journalistic standards; coverage of the events in Ukraine to an international audience that lives in another dimension, often cannot imagine the scale of the loss and grief of Ukrainians; activities of fixers to accompany journalists from other countries coming to cover events in Ukraine.

Keywords: journalism, communication, cross-cultural communications, intercultural sensitivity.

Стаття надійшла до редакції 03.05.2023.